

Przedmowa

Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie różnorodności biologicznej krajów Unii Europejskiej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory na jej terytorium. Jest to odpowiedź na rosnące zagrożenia walorów przyrodniczych naszego kontynentu. Jako przyszły członek Wspólnoty, również Polska realizuje ten program. Jakkolwiek nikt nie neguje potrzeby ochrony różnorodności biologicznej, to jednak wokół sieci Natura 2000 narosło i nadal narasta wiele nieporozumień na skutek braku dostatecznej informacji i szeroko zakrojonej akcji popularyzatorskiej. Wiedza społeczeństwa na temat tego programu jest niewielka, mimo że prace nad wyznaczeniem elementów sieci trwają już od kilku lat. Sieć postrzegana jest jako jeszcze jedna inicjatywa w zakresie tworzenia obszarów chronionych, powielająca krajowy system tych obszarów. Co więcej, z uwagi na międzynarodowe znaczenie obszarów Natura 2000, ich aktualni użytkownicy obawiają się, że będą to „sanktuaria” przyrody o randze rezerwatu czy parku narodowego, a lokalne społeczności widzą w nich zagrożenie dla rozwoju regionalnego. W rezultacie, wdrażanie programu napotyka na opór wielu środowisk, zainteresowanych resortów, użytkowników i właścicieli terenów proponowanych do ochrony w ramach sieci. Może to utrudnić lub uniemożliwić utworzenie niektórych proponowanych obszarów Natura 2000.

Chcielibyśmy, aby książka, którą właśnie oddajemy do rąk Czytelników, wyjaśniła przynajmniej część nieporozumień i niedomówień, nagromadzonych wokół sieci Natura 2000. Pokażemy, między innymi, jej miejsce wśród innych europejskich inicjatyw w zakresie ochrony przyrody, a także prawne podstawy budowy sieci. Wyjaśnimy, w jaki sposób wyznacza się elementy sieci i ich granice, i dlaczego obszary ważne dla ochrony ptaków typuje się osobno. Postaramy się przybliżyć nowy obiekt ochrony – rodzaje siedlisk przyrodniczych oraz przedstawić zagrożenia i wymogi ochrony niektórych grup tych siedlisk. Spróbujemy odpowiedzieć na pytania o konsekwencje ustanowienia obszarów Natura 2000 na terenach leśnych, rolniczych czy w dolinach rzecznych dla ich użytkowników oraz perspektywy rozwoju tych terenów. Przeanalizujemy kwestie zarządzania siecią oraz możliwości jej finansowania. Poruszony zostanie też problem wyznaczania korytarzy ekologicznych, jako elementów przestrzeni przyrodniczej, zapewniających spójność sieci. Czytelników powinny również zain-

teresować rozdziały omawiające aktualny stan prac nad siecią Natura 2000 w Polsce oraz doświadczenia jednego z krajów członkowskich Unii Europejskiej (Francji) w realizacji tego programu.

Wszyscy autorzy niniejszej pozycji byli w różny sposób zaangażowani w prace nad kształtem sieci Natura 2000 w Polsce. Mają duże doświadczenie i wiedzę merytoryczną w zakresie metodyki wyznaczania obszarów oraz wdrażania sieci. Są także świadomi ogromu prac, które wciąż, jako kraj, mamy do wykonania, zważywszy skalę przedsięwzięcia. Choć w poszczególnych rozdziałach autorzy odwołują się do swoich własnych doświadczeń z realizacji projektu, książka ta nie jest podsumowaniem dotychczasowych prac nad siecią Natura 2000 w Polsce, ani analizą jej wyników. Niektóre sugerowane w książce rozwiązania są propozycjami autorskimi i powinny stanowić zachętę do dalszej dyskusji nad omawianymi zagadnieniami. Pewnych przedstawionych tu poglądów i interpretacji postanowień Dyrektywy Siedliskowej nie należy również traktować jako „oficjalnie obowiązującej wykładni”. Metodyka wyznaczania obszarów, zalecenia ochronne dla rodzajów siedlisk i gatunków, uzgodnienia kształtu sieci na różnych szczeblach, organizacja zarządzania i finansowanie sieci to w dużej mierze nadal kwestie otwarte.

Wdrażanie sieci Natura 2000 jest jednym z najtrudniejszych wyzwań, jakie stanęły przed ochroną przyrody w Unii Europejskiej, z uwagi na różnorodność implikacje tego przedsięwzięcia. Oznacza konieczność współdziałania wielu instytucji, pokonania niedostatku wiedzy o krajowych zasobach przyrodniczych i uzyskania społecznej akceptacji obszarów proponowanych do ochrony, a przy tym wymaga mobilizacji znacznych środków finansowych. Można założyć, że poglądy na sposób tworzenia sieci będą się zmieniać wraz z rosnącą wiedzą odnośnie walorów przyrodniczych kraju, wypracowaniem stosownych rozwiązań prawnych i otwarciem się nowych możliwości finansowania. W krajach Unii Europejskiej, które dobrowolnie nałożyły na siebie obowiązek tworzenia sieci Natura 2000, prace nad nią trwają od ponad 10 lat i jeszcze ich nie ukończono. Zatem już teraz można powiedzieć, że efekt końcowy tych prac będzie niełatwym dla wielu zainteresowanych stron kompromisem.

Wspólnota Europejska budowana jest na poszanowaniu różnorodności kultur i języków narodów ją tworzących. Niech to poszanowanie obejmie także przyrodę, wraz z całym jej bogactwem i różnorodnością, czego wyrazem będzie utworzenie sieci Natura 2000. Trzeba uwierzyć, że stawiany cel wart jest wyrzeczeń i poniesienia pewnych kosztów, a wówczas staniemy przed szansą właściwego zabezpieczenia naszego wspólnego europejskiego dziedzictwa przyrodniczego.

Małgorzata Makomaska-Juchiewicz i Stanisław Tworek